

Rikosseuraamusalan
hengellisen työn
neuvottelukunta

**Seurakuntien vankilavierailujen ja
hengellisen vapaaehtoistyön linjaus**

SEURAKUNTIEN VIERAILUT JA HENGELLINEN VAPAAEHTOISTYÖ VANKILOISSA

1. Lähtökohdat ja tavoite

Rikosseuraamusalan hengellisen työn neuvottelukunta on Kirkkohallituksen asettama asiantuntijaelin, jonka tehtävänä on käsitellä hengellisen vankilatyön ja Rikosseuraamuslaitoksen yhteisiä kysymyksiä, ohjata ja kehittää uskonnonharjoittamisen, hengellisen työn ja sielunhoidon toteutumista vankien, yhdyskuntaseuraamuksiin tuomittujen ja heidän läheistensä hyväksi. Neuvottelukunta on vuosina 2018-20 tarkastellut hengellisen työn ja vankilasielunhoidon yhtenäisyyden kysymyksiä ja vahvistanut vankien tasavertaisuutta hengellisten toiminnan ja vankilasielunhoidon suhteen mm. näitä toimintoja tukevien ja ohjaavien linjauksin ja ohjeistuksin sekä kehittämällä niitä koskevia vankiloiden ja hengellisen työn toimijoiden yhteistyörakenteita.

Neuvottelukunnassa on käsitelty useita hengellisen työn ja vankilasielunhoidon yhtenäisyyttä tukevia ja vankien tasavertaisuutta edistäviä toimenpiteitä. Vuonna 2019 valmistuneita ovat:

- Hengellisen vankilatyön ja vankilasielunhoidon linjaus
- Seurakuntien ja järjestöjen hengellistä työtä vankiloissa koskeva sopimusmalli
- Vankiloiden pappien virkojen toimenkuvamalli
- Vankiloiden hengellisen työn yhteistyötoimikuntien työjärjestys

Tämä seurakuntien ja muiden uskonyhteisöjen vankilavierailuja ja hengellistä vapaaehtoistyötä koskeva ohjeistus on osa edellä kuvattua kokonaisuutta. Se valmistui vuonna 2020. Sen tavoite on tukea vankiloita ja hengellisen työn toimijoita yhteistyön järjestämisessä vankien uskonnonharjoittamisen oikeuden yhdenvertaisen toteutumiseksi, vahvistaen vankien osallistumismahdollisuutta hengelliseen toimintaan ja muuhun hengellisen työn toimijoiden tarjoamaan tukeen vankeuden eri vaiheissa.

Aluksi kuvataan vankiloiden hengellisen työn keskeiset ohjaavat kansainväliset ja kansalliset säädökset sekä hengellisen toiminnan järjestelyt vankiloissa. Sen jälkeen kuvataan hengellisen työn toimijat ja toimintamuodot sekä käsitellään niihin liittyviä linjauksikysymyksiä. Vankiloiden moninaisuuden vuoksi tässä liikutaan yleisellä tasolla. On tärkeää tarkastella hengellisen työn kysymyksiä vankilakohtaisesti ja sopia tämän linjauksen periaatteiden soveltamisesta vankilan ja hengellisen työn toimijoiden kesken. Tämä tehtävä kuulu vankiloiden hengellisen työn yhteistyötoimikunnille, vankiloissa uskonnonharjoittamisesta vastaaville viranhaltijoille sekä hengellisen työn toimijoiden vankilatyöstä vastaaville.

2. Toimintaa koskevat säädökset ja järjestelyt

Oikeus uskonnonharjoittamiseen ja uskonnonvapaus

Vankeja koskevat samat perusoikeudet ja ihmisoikeudet kuin kaikkia ihmisiä. Oikeus uskontoon eli uskonnolliseen vakaumukseen ja vakaumuksensa mukaiseen uskonnonharjoittamiseen sekä

oikeus kuulua uskonnolliseen yhteisöön on tällainen perusoikeus, samoin oikeus olla erillään uskonnosta eli oikeus olla kuulumatta uskonnolliseen yhteisöön ja oikeus olla vastaanottamatta uskonnollista julistusta tai joutua muulla tavoin vastoin tahtoaan tekemisiin uskonnonharjoittamisen kanssa.

YK:n ihmisoikeuksien julistuksen (1948) mukaan ”Kaikilla henkilöillä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vallan uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä vallan uskonnon tai vakaumuksen ilmaisemiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamisella, hartausmenoilla, palvonnalla tai uskontomenojen noudattamisella.” Siitä seuraa **YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen** (1966) mukaan, että ”Jokaisella on oikeus ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden tunnustaa omaavaintaista uskontoa tai uskoa taikka omaksua se sekä vapauden joko yksinään tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti harjoittaa uskontoaan tai uskoaan jumalanpalveluksissa, uskonnollisissa menoissa, hartaudenharjoituksissa tai opetuksessa. Ketään ei saa asettaa sellaiselle pakotukselle alttiiksi, joka rajoittaa hänen vapauttaan tunnustaa tai valita oman valintansa mukainen uskonto tai usko. Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, jotka on säädetty lailla ja jotka ovat välttämättömiä suojelemaan yleistä turvallisuutta, järjestystä, terveydenhoitoa tai moraalialia tahi muiden perusoikeuksia ja vapauksia.”

Vastaava sisältö on **Euroopan Neuvoston Yleissopimuksella ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi** (1950): ”Jokaisella on oikeus ajatuksen, omantunnon- ja uskonnonvapauteen. Tämä oikeus sisältää vapauden vaihtaa uskontoa ja uskoa ja vapauden tunnustaa uskontoaan ja uskoaan joko yksin tai yhdessä muiden kanssa julkisesti tai yksityisesti jumalanpalveluksissa, opettamalla, hartaudenharjoituksissa ja uskonnollisin menoin. Henkilön vapaudelle tunnustaa uskontoaan tai uskoaan voidaan asettaa vain sellaisia rajoituksia, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa yleisen turvallisuuden vuoksi, yleisen järjestyksen, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”

Näiden oikeuksien toteutumista vankiloissa määrittelee **YK:n Vankeinhoidon vähimmäissäännöt** (1955, 2015): ”Jos laitoksessa on riittävä määrä samaan uskontokuntaan kuuluvia vankeja, tulee sinne nimetä tai hyväksyä tähän uskontokuntaan kuuluva pätevä edustaja. Jos vankien määrä on riittävän suuri ja jos olosuhteet sallivat, pitäisi sielunhoitaja palkata kokopäivätoimiseksi työntekijäksi. Sielunhoitajaksi edellisen kohdan mukaisesti hyväksytyn tai nimetyn pätevän edustajan tulee saada pitää säännöllisiä jumalanpalveluksia, ja sopivina aikoina on hänen sallittava vierailulla yksin oman uskontokuntaansa kuuluvien vankien luona sielunhoidollisissa asioissa. Keneltäkään vangilta ei saa kieltää pääsyä uskontokuntansa pätevän edustajan luo. Jos toisaalta joku vanki kieltäytyy vastaanottamasta minkään uskontokunnan edustajia, pitää hänen asennettaan kunnioittaa. Niin pitkälle kuin käytännössä on mahdollista, tulee jokaiselle vangille antaa mahdollisuus tyydyttää uskonnollisia tarpeitaan osallistumalla laitoksessa järjestettäviin jumalanpalveluksiin sekä pitämällä hallussaan uskontokuntansa hartaus- ja oppikirjoja.”

Euroopan neuvoston vankilasääntöjen (2006) mukaan ”Vankien ajatuksen, omantunnon ja uskonnonvapautta tulee kunnioittaa. Vankilan olot tulee järjestää niin, että vangeilla on

mahdollisuus harjoittaa uskontoaan ja vakaumustaan, osallistua uskontokuntansa pätevän edustajan järjestämiin uskonnollisiin tilaisuuksiin ja tavata henkilökohtaisesti uskontonsa edustajaa sekä pitää hallussaan uskonnolliseen vakaumukseensa liittyvää kirjallisuutta. Vankeja ei saa pakottaa uskonnonharjoittamiseen, uskonnollisiin tilaisuuksiin osallistumiseen, eikä uskonnon edustajien tapaamiseen.”

Suomessa näitä oikeuksia suojaa **Perustuslaki** (11§), jonka mukaan ”Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.”

Perustuslakia täydentää **Uskonnonvapauslaki**, jonka mukaan (1. luku 3§) ”Jokaisella on oikeus päättää uskonnollisesta asemastaan liittymällä sellaiseen uskonnolliseen yhdyskuntaan, joka hyväksyy hänet jäsenekseen, tai eroamalla siitä.”

Kansainvälisten sopimusten ja kansallisen lain turvaamien oikeuksien toteuttamisesta vankiloissa säädetään **Vankeuslaissa** (11 luku 3§), jonka mukaan ”Vankilassa on mahdollisuuksien mukaan järjestettävä vankien tarpeiden mukaan jumalanpalveluksia, hartaushetkiä ja muita uskonnollisia tilaisuuksia. Vangeille on annettava mahdollisuus tavata oman uskontokuntansa sielunhoitajaa tai muuta edustajaa. Vankilassa on oltava uskonnonharjoitukseen soveltuvat tilat.” Lain mukaan vangilta, joka on päähtynyt tai joka häiritsee tilaisuutta, taikka vaarantaa vankilan järjestystä tai turvallisuutta, voidaan evätä oikeus osallistua tilaisuuteen. Jos vanki ei saa osallistua yhteisiin tilaisuuksiin, hänen mahdollisuudestaan uskonnonharjoitukseen on huolehdittava muulla tavoin. Laillinen este yhteiseen uskonnonharjoittamiseen osallistumisen estämiselle voi olla myös se, että vanki on sijoitettu varmuusosastolle tai suorittaa yksinäisrangaistusta. Tutkintavangeilla melko tavallinen este osallistua toimintaan muiden vankien kanssa on tuomioistuimen rikostutkinnallisista syistä määräämä erillään pitäminen.

Uskonnonharjoittamisen vankiloissa tulee perustua edellä kuvattuihin säädöksiin. On olennaista, että uskonnonharjoittaminen nähdään perusoikeutena, ei esimerkiksi yhtenä mahdollisena harrastustoimintana. Harrastustoiminnoille luonteenomaista on se, että ne eivät ole perusoikeuksia, vaan viranomaisen harkinnan ja mahdollisuuksien mukaan järjestettäviä toimintoja. Vankilan tai yksittäisen virkamiehen näkemykset uskonnonharjoittamisesta eivät ole lähtökohta uskonnonharjoittamista koskeviin ratkaisuihin. Uskonnonharjoittamista koskevilla ratkaisuilla täytyy olla selkeät ja lakiin perustuvat perusteet, eivätkä rajoitukset voi olla pysyviä. Myös erillään pidettäville vangeille täytyy taata mahdollisuus harjoittaa omaa uskontoaan.

Oikeus hengelliseen toimintaan vankiloissa ei ole ensisijaisesti uskonnollisten yhteisöjen oikeus, vaan vankien oikeus. Uskonnollisen yhteisön tai yksittäisten henkilöiden halu tehdä hengellistä työtä vankiloissa ei anna oikeutta toimintaan, vaikka se on välttämätön toiminnan motivaatioon. Oikeus toimintaan syntyy siitä, että vanki tai vangit selvästi ilmaisevat halunsa olla yhteydessä kyseisen uskonnollisen yhteisön edustajaan ja osallistua kyseisen yhteisön järjestämiin hengellisiin tilaisuuksiin vankilassa. Uskonnollinen yhteisö tarkoittaa esimerkiksi kirkkokuntaa tai uskontokuntaa, tai jotain muuta uskonnollista yhteisöä. Vangit voivat ilmaista yhteyden ja

osallistumisen tahtonsa yleisemmällä tasolla uskontokuntaa koskien, esimerkiksi haluten osallistua kristinuskon harjoittamiseen tai islamin harjoittamiseen, tai tarkemmin esimerkiksi tietyn kirkkokunnan tai herätysliikkeen tai muun uskontokunnan suuntauksen. Uskontokuntaa ja sen suuntauksia koskevia vankien toiveita on pyrittävä noudattamaan mahdollisuuksien mukaan. Uskontokuntaa koskevaa vangin valintaa tulee noudattaa aina. Kirkkokuntaa tai muun uskontokunnan suuntausta koskevaa valintaa on Suomessa kristinuskon osalta melko helppoa noudattaa ja käytännössä sopivin ratkaisu on järjestää vankilassa riittävän laajasti eri kristillisten suuntausten toimintaa. Tämä toteutuu eri kirkkokuntien seurakuntien vankilavierailujen kautta, joita tekevät evankelisluterilaisten seurakuntien työntekijät ja vapaaehtoiset sekä protestanttisten vähemmistökirkkokuntien eli ns. vapaiden suuntien vapaaehtoiset, joista käytetään epävirallista mutta laajasti levinnyttä nimitystä vankilalähetit.

Vankien uskonnonvapaudesta ja henkilötietosuojasta seuraa, että vankilassa ei uskonnollinen yhteisö tai henkilö voi tehdä suoraan vankeihin kohdistuvaa uskonnon levittämistyötä. Suomessa viranomaisten ei ole lupa ilmaista ilman vangin lupaa vankilan ulkopuoliselle, edes lähiomaisille, että tietty henkilö on vangittuna. Tämä vaarantuu, jos vankien tiloihin sallitaan vankilan ulkopuolisten pääsy ja vanki voi tulla nähdyksi ja tunnistetuksi ilman lupaansa. Tällainen tilanne olisi lainvastainen. Olisi myös lainvastaista, jos vanki joutuu tahtomattaan osaksi uskonnollista toimintaa esimerkiksi vankiosastolla, jonne hänet on sijoitettu. Uskonnollinen toiminta vankiloissa tulee järjestää siten, että osallistuminen perustuu vankien vapaaseen tahtoon ja valintaan.

Luvan toimintaan vankilassa myöntää vankilan johtaja. Luvan anomista varten tarvitaan oman seurakunnan tai järjestön suositus. Suosituksella seurakunta tai järjestö ilmaisee, että suositeltu henkilö on sen jäsen ja että hänen lähettävä yhteisönsä on arvioinut hänet sopivaksi vankilatyöhön. Suosituksen antamalla seurakunta tai järjestö ottaa esimiesvastuun suosittamastaan henkilöstä ja sitoutuu tukemaan häntä hengellisessä vankilatyössä. Luvan myöntämistä varten tehdään perusmuotoinen turvallisuus selvitys niistä henkilöistä, joiden työhön kuuluu vankien tai asiakkaiden kanssa työskentely.

Seurakuntien ja kristillisten järjestöjen vankilatyötä varten on Rikosseuraamuslaitoksen ja vankilatyötä tekevien kirkkokuntien yhteistyönä kehitetty **yhteistyösopimusmalli**. Sopimuksessa määritellään seurakunnan tai uskonnollisen järjestön ja vankilan yhteistyön toteutuksesta, työmuodoista, toimintaan nimetyistä henkilöistä ynnä muista tarpeellisista asioista. Hengellisen työn toimijana vankilassa on seurakunta, muu uskonyhteisö tai järjestö, jonka edustajina ja jonka vastuulla yksittäiset seurakunnan nimeämät vapaaehtoiset toimivat. Sopimuksen allekirjoittaa vankilan johtaja ja seurakunnan tai muun uskonyhteisön puolelta esimiesasemassa oleva henkilö, joka vastaa työnjohdollisesti vankilassa toimivista seurakunnan tai muun yhteisön edustajista.

Evankelisluterilaisten seurakuntien viranhaltijat toimivat lainmukaisella virkavastuulla. Virkavastuu sisältää tärkeitä oikeusnäkökohtia. Pappaja sitoo rippisalaisuus (Kirkkolaki 5 luku 2 §) ja diakoniatyöntekijöitä Julkisuuslain mukainen vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto (Julkisuuslaki 6 luku 23 §), jota Kirkkolaki täydentää (Kirkkolaki 25. luku 8 §). Julkisuuslain mukainen **vaitiolovelvollisuus** koskee puolestaan vapaaehtoisia. Evankelis-luterilaisilla ja ortodoksisilla seurakunnilla julkisuuslaki sitoo vapaaehtoisia näiden seurakuntien julkishallinnollisen aseman perusteella, kun vapaaehtoiset toimivat seurakunnan antamassa

tehtävässä. Tällöin seurakunnan vastuulla on informoida vaitiolovelvollisuudesta vapaaehtoisia ja valvoa velvollisuuden toteutumista. Muiden kirkkokuntien ja uskonnollisten yhteisöjen osalta on suositeltavaa laatia vankilatoimintaan osallistuvien kanssa kirjallinen vaitiolositoumus. Vankila puolestaan edellyttää vierailevalta toimijalta Vaitiolo ja hyväksikäyttökielto -sitoumusta.

Seurakunnan tai muun uskonnollisen yhteisön työntekijän tai vapaaehtoisen tulee olla seurakunnan tai yhteisön toimesta vakuutettu. Yleensä esimerkiksi evankelisluterilaisen seurakunnan vapaaehtoiset kuuluvat seurakunnan hankkiman ryhmävakuutuksen piiriin. **Vakuutusturva** tulee tarkistaa seurakunnan tai muun yhteisön ja vankilan yhteistyösopimusta laadittaessa ja tarvittaessa vakuutus tulee järjestää, edellytyksenä toiminnalle vankilassa.

Hengellisen työn toimijoiden ja vankilan yhteistyöelimeksi on kehitetty **vankiloiden hengellisen työn yhteistyötoimikunnat**. Niiden tehtävä on seurata, tukea ja kehittää hengellistä toimintaa vankilassa. Vankilan organisoimassa toimikunnassa on hengellisen työn toimijoiden ja vankilan edustajia. Toimikunta ei ole hallinnollinen toimielin, vaan vankilan ja sen hengellisen työn toimijoiden yhteistyöelin. Se ei ole määräävässä asemassa suhteessa hengellisen työn toimijoihin tai vankilaan, mutta voi yhteisen keskustelun perusteella tehdä näille aloitteita toiminnan hyväksi.

3. Hengellisen vankilatyön toimijat ja toimintaa ohjaavat periaatteet

Hengellisen vankilatyön keskeisiä toimijoita ovat eri kirkkokuntien seurakunnat. Vankilatyötä tehdään myös herätysliikkeissä mm. rauhanyhdistyksissä ja Kansanlähetyksessä. Erityisesti ns. vapaiden suuntien kirkkokuntien vankilatyössä suurimman osan työstä tekevät vapaaehtoistyöntekijät. Hengellisessä vankilatyössä heistä käytetään usein nimikettä **vankilalähetti**. Se on vakiintunut vaikkakin epävirallinen nimike eri kirkkokunnissa ja herätysliikkeissä. Hengellisen työn vapaaehtoisen ei kuitenkaan tarvitse olla vankilalähetti ja kaikki vapaaehtoiset eivät lukeudu vankilalähetteiin. Vankilalähetti nimikkeenä viittaa henkilöihin, joille heidän uskonyhteisössään on annettu tehtäväksi vankilatyö ja jotka toimivat siinä säännöllisesti. Vapaaehtoistyö vankiloissa voi olla myös satunnaisempaa, esimerkiksi osallistumista seurakunnan yksittäiseen vankilatilaisuuteen tai yksittäisen vangin tukihenkilönä olemista tai muuta rajatumpaa työtä vankien ja heidän läheistensä hyväksi. Hengellinen vankilatyö ei siten ole rajattu vankilalähettien tehtäväksi eikä säännöllinenkään hengellinen vankilatyö edellytä nimikettä vankilalähetti. Toisaalta se on nimike, jolla sekä vankilat että vangit tunnistavat hengellisessä vankilatyössä toimivat.

Evankelisluterilaisissa seurakunnissa monet viranhaltijat tekevät vankilatyötä. Säännöllistä yksilötyötä ja ryhmämuotoista toimintaa tekevät erityisesti diakoniatyöntekijät. Satunnaisemmin vankilatyöhön jumalanpalvelusten ja hartauksien toimittamisessa osallistuvat monet papit ja kanttorit. Nuorten vankien parissa toimii erityisnuorisotyöntekijöitä.

Oleellista hengellisessä vankilatyössä on se, että toiminta on uskonnollisten yhteisöjen toimintaa, ei yksittäisten henkilöiden. Siten lupaa toimintaan ei hae eikä sopimusta toiminnasta tee yksityinen henkilö, vaan hänen yhteisönsä. Yhteisön tulee arvioida edustajansa sopivuus

vankilatyöhön. Tämä on erityisen merkittävää vapaaehtoisten kohdalla, joilla ei ole viran tuomaa turvaa ja virkaan liittyvää työn arviointia. On tärkeää kiinnittää huomiota vapaaehtoisen edellytyksiin pitkäjänteisyyttä edellyttävässä vankilatyössä, mm. elämäntilanteeseen ja terveyteen. Kuten työntekijöiden, myös vapaaehtoisten työssä toimimisen edellytysten (esim. työssä jaksaminen) tukeminen ja tarvittaessa myös tilanteen uudelleen arviointi ja muutoksiin ryhtyminen on seurakunnan tai muun tehtävään lähettävän yhteisön vastuulla. Tarvittaessa vankilan tulee kiinnittää seurakunnan tai muun yhteisön huomio tilanteeseen.

Seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten koulutus on tärkeä hengellisen työn tukemisen muoto. Evankelisluterilaisen kirkon viranhaltijoille järjestetään ammatillista täydennyskoulutusta rikoksiin ja päihteisiin liittyvässä työssä. Kaikkien kirkkokuntien ja kristillisten järjestöjen vankilatyön vapaaehtoistyöntekijöille vankilatyötä tekevät kirkkokunnat ovat perustaneet yhteisen koulutusorganisaation nimeltään **Kristillisen vankila- ja kriminaalityön yhteistyöverkosto**. Se järjestää hengellisen vankilatyön vapaaehtoistyön kaksivuotisen peruskoulutuksen. Koulutus on vankilatyötä tekevien kirkkokuntien näkemyksen mukaan suositeltavaa hengelliseen vankilatyöhön hakeutuville ja siinä jo aloittaneille. Koulutuksessa keskitytään hengellisen vankilatyön perussisältöihin, toimintaympäristöä koskevaan tietoon ja työn eri muotojen käytännön kysymyksiin. Vankilatyötä tekevien seurakuntien tulee lähettää vankilatyöhön nimeämänsä vapaaehtoiset koulutukseen ja vastata heidän koulutuskuluistaan. Vapaaehtoisille ei voida esittää virallista vaatimusta koulutuksesta. Oleellista on sen sijaan nähdä koulutus tehtävään lähettävän yhteisön vastuun ottamisena jäsenistään. Myös vankilat voivat kiinnittää huomiota asiaan sopiessaan yhteistyöstä hengellisen työn toimijoiden kanssa.

Hengellistä vankilatyötä ohjaavat periaatteet ovat:

- **Vankien yhdenvertaisuus ja syrjimättömyys** – toimintaan ja toimijoiden suhtautumiseen vankeihin ei vaikuta vangin sukupuoli, vakaumus, sukupuolinen suuntautuminen, etninen tausta, ikä tai vankeussyihin liittyvät asiat.
- **Muiden hengellisen työn toimijoiden kunnioitus** ja kaiken vankilassa tehtävän hengellisen toiminnan tuki – käännättämistä toisesta uskonyhteisöstä omaan uskonyhteisöön ei tehdä, muiden hengellisten suuntausten uskonkäsitystä ei arvostella.
- **Yhteistyöhakuisuus** – toiminta vankilan kanssa solmitun yhteistyösopimuksen pohjalta, sovittujen yhteistyökäytänteiden molemminpuolinen noudattaminen, epäselvyyksien selvittäminen ja toiminnan rajoittaminen tarvittaessa.
- **Luottamuksellisuus** kaikessa toiminnassa - suhteessa vankeihin, vankien läheisiin ja vankiloihin.
- Sitoutuminen hengellisen vankilatyön koulutukseen ja hengellistä vankilatyötä koskevaan ohjaukseen vankiloissa.
- Toimintaa koskevien säädösten noudattaminen.

4. Toimintamuodot ja toiminnasta tiedottaminen vangeille ja vankiloille

Hengellisen vankilatyön toimintamuotoja ovat:

- **Hengelliset tilaisuudet**, jumalanpalvelukset, hartaudet ja muut tilaisuudet, joihin vanki voi osallistua, jollei siihen ole laissa säädettyjä esteitä. Vankiloissa osastointi voi vaikuttaa tilaisuuksiin osallistumiseen siten, että vain tietyllä osastolla tai osastoilla asuvat vangit voivat osallistua samaan tilaisuuteen. Tämä on huomioitava vankilan ja hengellisen työn toimijan yhteistyöstä sovittaessa.
- Hengellinen **ryhmätoiminta**, esimerkiksi raamattupiirit, keskusteluryhmät, ohjelmallinen ryhmätoiminta. Ryhmätoimintaan voi yleensä osallistua rajoitettu määrä vankeja. Osallistujamääristä ja osallistujien valinnasta sovitaan vankilan ja hengellisen työn toimijan yhteistyöstä sovittaessa.
- Vankien **henkilökohtaiset tapaamiset**, sielunhoidolliset keskustelut ja tukihenkilösuhteet. Vankien tapaamiset voivat olla yksittäisiä kohtaamisia tai suhde vankiin voi kestää hyvinkin pitkään. Henkilökohtaisissa keskusteluissa tulee turvata keskustelun luottamuksellisuus.
- Seurakunnilla ja kristillisillä järjestöillä on **vapautuvalle** vangille monia tukimuotoja. Vanki voi saada henkilökohtaista tukea, osallistua erilaiseen kokoavaan hengelliseen ja sosiaaliseen toimintaan, saada aineellista tukea ruokaan, asumiseen ja muuhun toimeentuloon, neuvoja ja tukea asioimiseen erilaisiin yhteiskunnan tukimuotoihin liittyen, päihdekuntouttavaa toimintaa, tukea asumiseen ja työllistymiseen.
- Osa seurakunnista tarjoaa vankeusaikana ja vapautumisen jälkeen tukea vankien **perheille ja läheisille**. Tukimuotoja ovat mm. vanhemmuutta tukeva toiminta vankiloissa, henkilökohtainen työ vankien läheisten kanssa, vankien lasten tukiryhmät, perheneuvonta ja muu perheiden ja parisuhteiden ammatillinen tuki.
- Seurakunnat ovat osallistuneet **valvotun koevapauden tai ehdonalaisvalvonnan** järjestämiseen sekä tarjonneet paikkoja **yhdyskuntapalvelun** suorittamiseen.

Toiminnasta informointi vangeille ja vankiloille

Vangin tullessa vankilaan hänelle tiedotetaan mahdollisuudesta osallistua hengelliseen toimintaan ja sielunhoitoon sekä mahdollisuudesta yhteyden seurakuntansa tai muun toivomansa uskonyhteisön kanssa. Myös vankien läheisiä on hyvä tiedottaa heitä koskevista vankilasielunhoidon ja seurakuntien tarjoamista tukitoimista. Tiedottamista varten voidaan käyttää esitettä hengellisestä toiminnasta vankiloissa ja siitä muokattua vankilakohtaista esitettä. Hengellisistä tilaisuuksista on sen lisäksi hyvä ilmoittaa erikseen siten, että tiedotuksesta ilmenee hengellisen tilaisuuden järjestävä uskonnollinen yhteisö. Hengellisen työn toimijoiden on hyvä järjestää myös omaa toimintaansa ja yhteisöään esittelevää aineistoa vankiloihin, joka voi olla kirkkokuntakohtaista (esimerkiksi Helluntaiherätyksen vankilatyö) tai seurakuntakohtaista (esimerkiksi Helsingin ja Vantaan evankelisluterilaisten seurakuntien vankilatyö).